

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 7, p. 751-768, December 2012

ORTAÖĞRETİM MÜZİK DERSİNİN İŞLEVSELLİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ*

*TEACHERS' VIEWS ON THE FUNCTIONALITY OF SECONDARY EDUCATION
MUSIC COURSES*

Yakup Alper VARİŞ

Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı

Derya CESUR

MEB, İbrahim Tanrıverdi Sosyal Bilimler Lisesi, Samsun

Abstract

This research aims at demonstrating the functionality of music courses in secondary education schools based on teachers working in those institutions and at giving recommendations for the solution of problems encountered in attaining the course objectives. It uses a qualitative research design. The research data were collected through semi-structured interviews with randomly chosen eleven music teachers working in the high schools and Anatolian High schools located in Atakum, Ilkadım and Canik districts of Samsun. *Categorical analysis*, a type of content analysis, was utilized for data analysis in the research. The themes of “physical equipment”, curriculum” approaches to the music course”, “orientation” and “the effectiveness of the music course” as well as the relevant codes were reached in the analyses of the interview questions. The research findings revealed that several factors existed hindering the teaching of music courses effectively and attaining the course objectives at high schools. The music teachers stated their views on such issues as the inadequacy of weekly course hours, the physical equipment necessary for the music course, the applicability of the music curriculum, attitudes of parents, school administrators and other branch teachers towards the course, elective courses regulation, and the state of music in the general system of education. In consequence, recommendations

---

* Bu makale, Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde kabul edilen, “Ortaöğretim Müzik Dersinin İşlevselliği” adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünden yararlanılarak oluşturulmuştur.

were made on the issues of providing the schools with classrooms and musical materials necessary for instilling in students the desired musical behaviours for raising students' interest in music courses, simplifying the secondary education music curriculum theoretically, and enriching it with application directed musical activities.

Keywords: Secondary education, Music courses, Functionality of music courses, Music education, Music teacher.

Öz

Bu araştırma, ortaöğretim kurumlarında yürütülmekte olan müzik derslerinin işlevsellik durumunu, bu kurumlarda görev yapmakta olan müzik öğretmenlerinin müzik derslerinin işleyişine ilişkin görüşlerine dayanarak ortaya koymayı ve dersin hedeflerine ulaşması yönünde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik öneriler getirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma için nitel araştırma deseni seçilmiştir. Araştırma verileri Samsun'un merkez ilçeleri olan Atakum, İlkadım ve Canik ilçelerinde bulunan yirmiki genel lise ve anadolu lisesi içerisinden rastlantısal olarak seçilen onbir müzik öğretmeni ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmada içerik analizi türlerinden '*kategorisel analiz*' kullanılmıştır. Görüşme sorularının analizinde "Fiziksel Donanım", "Öğretim Programı", "Müzik Dersine Yönelik Yaklaşımlar", "Yönlendirme" ve "Müzik Dersinin Etkililiği" temalarına ve ilgili kodlara ulaşılmıştır. Araştırma sonuçları, liselerdeki müzik derslerinin etkili şekilde işlenmesini ve dersin hedeflerine ulaşmasını engelleyen birçok etken olduğunu ortaya koymuştur. Müzik öğretmenleri, haftalık müzik ders saatinin azlığı, müzik dersi için gerekli fiziksel donanım, ortaöğretim müzik öğretim programının uygulanabilirliği, veli, okul idarecisi, diğer dal öğretmenleri ve öğrencilerin müzik dersine yönelik tutumları, seçmeli dersler yönetmeliği ve müzik derslerinin genel eğitim sistemi içindeki durumu konularında karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşlerini belirtmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin müzik derslerine olan ilgilerinin artırılması ve istedik müziksel davranışların kazandırılması için okullara gereken derslik ve müziksel gereçlerin sağlanması, ortaöğretim müzik öğretim programının kuramsal açıdan sadeleştirilmesi ve uygulamaya yönelik müziksel etkinlikler ile zenginleştirilmesi gerektiği gibi çeşitli çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Ortaöğretim, Müzik dersi, Müzik dersinin işlevselliği, Müzik eğitimi, Müzik öğretmeni.

Giriş

Müzik, yalnızca bir sanat dalı olmaktan öte, bireyi duygusal ve düşünsel açıdan dengeli, kendine ve yaşadığı topluma karşı duyarlı bir özne haline getiren, yaratıcı düşünme, toplumsal paylaşım ve dayanışmayı artırma ve kültürel aktarımı sağlama gibi pek çok hayati işleve sahiptir. Bütün bu işlevlerinin devamlılığı ise müzik eğitimi ile sağlanır.

Müzik eğitimi, sanat eğitimi kapsamındaki etkin bir disiplin alanıdır. Sanat, yeterli ve amacına uygun müzik eğitimi almış bireylerden oluşan, sanat kültürünü almış aydınlara sahip toplumlarda rahat soluk alır ve gelişebilir. Avrupa'da müzik sanatı son yüzyıldaki büyük gelişimini geniş ölçüde okul müzik eğitimi ve öğretimine borçludur (Yönetken, 1993).

Çağımızın gelişmiş toplumları incelendiğinde, müzik eğitiminin öncelikli bir yere sahip olduğu, özellikle ilk ve ortaöğretim kademelerinde önemli bir yere oturtulduğu görülmektedir. Öyle ki; Fransa'da ana-okullarında ifade ve beceri derslerine ağırlık verilerek,

çocuğun ileride seçeceği mesleğin belirlenmesine temel olacak yönlendirmeler yapılmaya başlanmaktadır. İlkokullarda, haftada on saatlik anadil Fransızca eğitimine karşılık, altı saat müzik ve beş saat beden eğitimi dersi verilmektedir. İsveç, İngiltere, Japonya, Almanya, Polonya, Romanya gibi ülkeler müzik eğitimini ana-okullarında başlatarak sistemli bir şekilde yürüten ülkelerdendir (Türkoğlu,1983: 23). Ülkemizde ise ilk ve ortaöğretim programlarında müzik dersine haftalık 1 ders saati (40 dakika) süre ayrılmıştır. Bu kısıtlı zaman diliminde öğrenci, dersin genel hedeflerine yaklaşamamakta, müzik dersi ile ilgili özel becerileri yeterince geliştirememektedir.

Okul öncesi dönem ilk alışkanlıkların kazandırılıp temel davranışlara hazırlayıcı yaşantıların geçirildiği aşamadır. İlköğretim, temel davranışların kazandırıldığı, ortaöğretim temel davranışların belirli yeni davranışlarla geliştirilerek zenginleştirildiği ve ileri düzeye ulaştırıldığı, yükseköğretim ise daha önce kazanılmış olan temel davranışların sağlamlaştırılıp yetkinleştirildiği ve bunların belirli çalışmalar boyunca olabildiğince boyutlandırılıp derinleştirildiği bir aşama konumundadır; fakat tüm bu aşamalarda öngörülen işlevler uygulamada yeterince gerçekleştirilememektedir. Bu durumun en yoğun biçimde gözlemlendiği aşamalardan biri “ortaöğretim” dir (Uçan, 1990).

Genç insanlar için, ileride toplum hayatına katıldıklarında paylaşabilecekleri kültürel içeriğin kazandırılması, estetik algılarının ve iraksak düşünme becerilerinin geliştirilmesi gibi konularda müzik derslerinin de sorumluluğu vardır. Müzik derslerinin amacı müzisyen yetiştirmek değil, gençlere müziği anlayabilme, yorumlayabilme, farklı türleri kendi estetik ölçüleri ile değerlendirip eleştirebilme alışkanlık ve becerisini kazandırmaktır. İlköğretimin birinci kademesinden itibaren başlayan ve üniversiteye giriş sınavlarıyla zirveye ulaşan bilgi yarışında müzik eğitimi yoluyla kazanılacak bilgi ve becerileri değerlendirecek soruların yer almayışı müzik derslerinin amaçsız ve gereksiz bir uğraş olarak kabul edilmesine neden olmaktadır (Çevik, 1989).

Türkiye’de yapılan birçok araştırma (Uçan, 1989; Nurikadioğlu, 2000; Gürşen, 2002; Öztürk, 2006; Güler, Gülsoy ve Bulut, 2012; Umuzdaş ve Levent, 2012) ilk ve ortaöğretim kurumlarında müzik eğitimi başlığı altında çözülmeyi bekleyen ortak sorunları ortaya koymaktadır. Ders saatlerinin yetersizliğine ek olarak, bu eğitim kurumlarında müzik dersi için düzenlenmiş dersliklerin ve derse yardımcı araç-gereçlerin bulunmayışı ve gelişen müzik ve müzik eğitimi teknolojilerinden yararlanma oranının düşüklüğü müzik dersini uygulamadan uzak ve kazanımları yetersiz bir konuma sürüklemektedir. Umuzdaş ve Levent (2012), müzik öğretmenlerinin ilköğretim müzik dersi işleyişine yönelik görüşlerini betimlemek amacıyla yaptıkları araştırmalarında kalabalık sınıflar, müzik ders süresi ve fiziki şartların yetersizliğinin müzik öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunların başında geldiğini ortaya koymuşlardır.

Müzik derslerinde kullanılan müzik öğretim yöntemleri ise dersin işlevselliğini doğrudan etkileyen diğer bir konudur. Her şeyin baş döndürücü bir hızla değiştiği ve buna bağlı olarak gençlerin ilgi ve beklentilerinin de başkalaştığı günümüzde müzik eğitimi alanında da farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanmak gerekmektedir. Lisans programlarında öğrenim gören müzik öğretmeni adayları öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili bilgi ve becerileri yeterince kazanmadan mezun olmaktadır. Kılıç (2008) tarafından Türkiye’deki Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalları 4. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan saha niteliğindeki bir çalışma bu öğrencilerin müzik öğretim yöntemlerini yeterince öğrenmediklerini ortaya koymuştur.

2009 yılında Talim Terbiye Kurulu tarafından alınan bir kararla, Lise Müzik (1-2-3) Dersi Öğretim Programı yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak yeniden düzenlenmiş ve 2010-2011 Eğitim - Öğretim Yılı'nda Ortaöğretim Müzik Dersi (9, 10, 11, ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı olarak uygulamaya sokulmuştur. Programda yer alan konu içeriği genel olarak aynı tutulmakla birlikte, öğretim etkinliklerinin uygulamasında kullanılacak olan araç-gereç listeleri ile öğretim yöntem ve teknikleri yenilenmiştir. Yapılan çalışmalar genellikle öğretmenlerin yenilenen öğretim programlarını, gerektiği şekilde uygulamadıklarını ortaya koymaktadır. Gallagher ve Tobin (1987) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin eğitim ortamlarında kendi öğretim programını uyguladıklarını ortaya koymuşlardır. Penick (1995) ise öğretim programları değişmesine rağmen öğretmenlerin öğretim alışkanlıklarının değişmediği ve geleneksel metotlarla öğretime devam ettiklerini belirtmektedir (Tekbıyık ve Akdeniz, 2008: 25). Öğretmene rehberlik misyonu yükleyen ve öğrenciyi aktif hale getirmeyi amaçlayan bu program, öğretmenlerin uygulamalar için gereken yeterli fiziksel olanaklara, bilgisel ve becerisel donanıma sahip olmamaları ve öğrencilerin ilköğretimden gelen bilgi ve beceri eksiklikleri nedeniyle beklenen hedeflere ulaşamamaktadır.

Mevcut eğitim sistemi içerisinde müzik dersine yönelik tutumlar ise hem bu dersin hedeflerine ulaşmasını etkileyen bir unsur, hem de dersin çıktılarına ilişkin bir sonuç niteliği taşımaktadır. Gürşen (2002), yaptığı çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilk ve ortaöğretim kurumlarında yöneticilerin, müzik eğitimi destekleyici davranışlarının yetersiz olduğu ve öğrencilerin, müzik eğitimi almak için yeteri kadar istekli ve hazırlıklı olmadıkları; Saruhan ve Deniz (2011), temel eğitim ikinci kademe üzerindeki çalışmalarında öğrencilerin müzik dersini her artan sınıf düzeyinde daha da gereksiz bir ders olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye'deki müzik derslerine bakıldığında derslerde çoğunlukla aktarmacı ya da edilgin öğretme diye de adlandırılan geleneksel öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Dersler genellikle öğrencilerin sıralarda birbirini görmeyecek şekilde oturdukları, öğretmenin anlattıklarını dinledikleri ya da dinliyormuş gibi yaptıkları bir ortamda gerçekleşmektedir. Müzik derslerinde müzik bilgilerinin ezberletilmesi, nota ve şarkı öğretmenin bir araç değil amaç olması, öğretmenin yalnızca sesini beğendiği birkaç öğrenciyi ön plana çıkartması, birlikte müzik yapmaya önem verilmemesi, okul yönetimi ve ailelerin akademik başarıya sanatsal ve sosyal etkinliklerden daha fazla önem vermesi gibi nedenler müzik eğitimin amaçlarına ulaşmasını engellemektedir (Gürşen, 2009).

Araştırmanın Amacı

2010-2011 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulan yeni öğretim programının temel yaklaşımında öğretmenin, öğrencilerin tecrübelerini, yeteneklerini, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak öğrencilerin hayatındaki gerçeklerle dersini birleştirmesi ve bilinenden yola çıkarak daha etkili bir müzik dersi yaratılması hedeflenmiştir.

Ortaöğretim müzik dersinin yeni ilkeleri öğrencinin aktif katılımının sağlanması yoluyla ,

- Müziği anlayarak dinleyen, bilinçli, estetik bakış açısına sahip bireyler yetiştirmek
- Söyleme, çalma ve yaratma becerileriyle öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlayarak kuramsal müzik bilgileri ile öğrencilerin müziği bilgi düzeyine aktarmalarına yardımcı olmak
- Analiz, sentez ve değerlendirme yapabilen müziksel donanıma sahip bireyler yetiştirmek
- Müzik yoluyla kendilerini ve çevrelerini tanımalarına yardımcı olmak

- Ulusal ve uluslararası müzik eserlerini değerlendirebilecek kültürel ve tarihsel perspektif kazandırmak (MEB, 2009: 7) olarak belirlenmiştir.

Bu hedeflerin okullardaki gerçekleşme oranları müzik dersinin işlevsellik durumunu açıklamaktadır. Bu araştırma, uygulama alanında dersi yürüten müzik öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilecek verilerle müzik dersine ilişkin sorunları ve dersin işlevselliğine etki eden unsurları ortaya koymayı ve bunların çözümüne ilişkin öneriler getirmeyi amaçlamaktadır.

Alt Problemler

Araştırmanın amacı göz önüne alınarak oluşturulan alt problemler şunlardır:

1. Öğretmenlerin okullardaki fiziksel alt yapı ve araç - gereç etkenlerinin dersin işlenişine yönelik etkilerine ilişkin görüşleri nedir?
2. Ortaöğretim müzik dersi öğretim programının okullarda uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri nedir?
3. Öğretmenlerin okul idarecileri, diğer dal öğretmenleri, öğrenci velileri ve öğrencilerin okullarda işlenen müzik dersine yaklaşımlarına ilişkin görüşleri nedir?
4. Ortaöğretimde işlenen müzik derslerinin öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik öğretmen görüşleri nedir?

Yöntem

Bu çalışmada algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39) nitel araştırma süreci izlenmiştir. Bu süreçte yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Samsun il merkezinde MEB'e bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan müzik öğretmenleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın yapıldığı tarihte çalışma evreninde 10 genel lise ile 12 anadolu lisesi bulunmaktadır. Bu okulların 6'sında müzik öğretmeni bulunmadığından müzik dersi okutulmamaktadır. Kalan 16 okul arasından 5 genel lise ve 6 anadolu lisesi basit tesadüfi örneklem (simple random sampling) yöntemiyle belirlenmiş ve toplamda 11 müzik öğretmeni ile görüşülmüştür. Araştırmada bu okulların seçilme nedeni, farklı başarı düzeylerinde öğrencileri bulundurmaları, Samsun'un sosyokültürel ve ekonomik açıdan birbirinden farklı bölgelerinde bulunmaları, farklı fiziksel olanaklara sahip olmaları ve okullardaki seçmeli ders uygulamalarının değişkenlik göstermesidir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan *Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu* ile toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan *Müzik Öğretmeni Görüşme Formu* öğretim elemanlarından oluşan beş alan uzmanının görüşlerine sunulmuş ve bu görüşler doğrultusunda bazı sorular çıkartılmış, bazılarında ise değişiklikler yapılmıştır. Formun son hali 4 maddeden oluşan kişisel bilgiler bölümü ve toplamda 13 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. *Müzik Öğretmeni Görüşme Formu* örneklem grubundaki 11 öğretmene uygulanmıştır. Görüşmeler araştırmacılar tarafından birebir yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Her biri ortalama 30 dakika süren görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve dinlenerek çözümlenmiştir. Daha sonra düzenlenerek yazılı metin haline

dönüştürülmüştür. Toplanan verilerin analizi ve yorumlanması bu işlemlerden sonra gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda araştırmada, içerik analizi türlerinden ‘*kategorisel analiz*’ kullanılmıştır. Toplanan veriler araştırmacılar tarafından kodlanmış ve görüşlerin karşılaştırılması sonucu elde edilen kodlayıcılar arası güvenilirlik 0,96 (Güvenirlik=Görüş birliği/Görüş birliği+Görüş ayrılığı) olarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Çözümlenen verilerin kodlanması sırasında, ortaya çıkan kavramlara göre kodlama yapılmış ve bir kod listesi oluşturulmuştur. Kodlardan yola çıkarak verileri ana hatlarıyla açıklayabilen taslak (geçici) temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. İki uzman arasında görüş ayrılıklarının olduğu kavramlar, üzerinde tartışılarak uygun temalar altına yerleştirilmiştir. Veri setinin kodlanması sırasında, taslak temalardan, kesinleşmiş temalara ulaşılmıştır. Analiz sonucu elde edilen kesinleşmiş tema ve alt temalar sayısallaştırılarak yorumlanmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve katılımcıların konu ile ilgili yaklaşımlarını net bir şekilde yansıtmak için görüşme kayıtlarından doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Görüşmenin gizliliği ve özel yapısını korumak amacıyla her görüşmeci için Ö1, Ö2, Ö3... (görüşmeci kod numarası) biçiminde kodlama yapılmış, görüşmeden yapılacak alıntılar görüşmecinin kod numarası belirtilerek ilgili bölümde kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Alt problemlere göre düzenlenmiş olan görüşme sorularının analizinde “Fiziksel Donanım”, “Öğretim Programı”, “Müzik Dersine Yönelik Yaklaşımlar”, “Yönlendirme” ve “Müzik Dersinin Etkililiği” temalarına ve ilgili kodlara ulaşılmıştır. Bu tema ve kodlara ait bulgulara ilgili alt problemlerin altında yer verilmiştir.

• Birinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar

Öğretmenlerin okullardaki fiziksel alt yapı ve araç - gereç etkenlerinin dersin işlenişine yönelik etkilerine ilişkin görüşleri nedir?

Katılımcı öğretmenlere “*Fiziksel donanım ve araç-gereç ile ilgili karşılaştığınız sorunlar nedir?*” sorusu yöneltildiğinde “müzik dersliği”, “ders araç gereçleri” ve “eğitim teknolojisi cihazları” kodlarına ulaşılmıştır. Bu kodlara ilişkin bazı bulgulara ve görüşme kayıtlarında yer alan doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Müzik Dersliği” koduna ilişkin olarak görüşme yapılan 11 öğretmenden 6’sının (%54.5) dersini yürütebileceği özel bir dersliğe sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ö2; “...Müzik sınıfı olarak kullandığımız bir derslik var ama o da yakında elimizden gidebilir. Yakında bana bu sınıfı boşaltmamı söyleyebilirler. Bu yüzden ben de orayı düzenlemek için bir gayret gösteremiyorum”, Ö6; “Bir müzik sınıfımız var fakat kalorifer dairesinden bozma bir yer. Okulun çok eski bir tarihi var; bu nedenle birkaç gitar ve bağlamamız da mevcut. Fakat tüm bunlara rağmen istenilen standartlarda olduğumuz söylenemez...” Ö8; “Müzik sınıfımız var ancak fiziksel olarak bir sanat dersinin işlendiği bir ortam olarak iç açıcı değil. Okula yeni başlayan öğrencilerde hayal kırıklığı yaratıyor...”, Ö9; “...Bu okulda yaklaşık 8-10 yıl kadar kullandığımız bir müzik sınıfımız vardı; ancak okullarda ana sınıfı zorunluluğu getirilince odamız kapatıldı ve ana sınıfı yapıldı...”, Ö11; “...Ne bizim ne de resim sınıfı için hiçbir şey yok. Ders yapacağımız sınıf bulmakta zorlanıyoruz, bazen bilgisayar sınıfında bazen de kantinde ders yapıyoruz...”

Öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında, bir dersliğe sahip olan okulların da fiziksel yeterlilikle ilgili sorunları olduğu anlaşılmaktadır.

“Ders araç-gereçleri” koduna ilişkin olarak 11 okuldan yalnızca 2’sinin (%18.1) dizekli müzik tahtasına ve 4’ünün (%36.3) kuruma ait bazı okul çalgılarına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Konuya ilişkin olarak,

Ö5, “...Bu dersi işlemek bir sürü taşınması zor materyalin bulunmasına bağlıdır. Biz bu olanakları bulamadığımız için bu dersi etkili şekilde işleyemiyoruz...”, Ö7; “Bu okul 1950’lerde kurulmuş. Ben bu okuldan mezunum. O zamanlar bir müzik sınıfımız vardı; fakat şu anda okulun demirbaşına kayıtlı müzikle ilgili tek bir şeyimiz yok.”, Ö9; “...Sınıf sınıf geziyorum ve kendime ait çalgı dışında hiçbir araç-gerecim yok.” şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.

Öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşıldığı gibi okulların müzik dersi araç-gereçlerine sahip olma oranı oldukça düşüktür. Öğretmenlerin büyük bölümü dersi destekleyen müziksel araçlara sahip olmadan programı yürütmeye çalışmaktadır.

“Eğitim teknolojisi cihazları” koduna ilişkin olarak 11 okuldan 2’sinin (%18.1) müzik dersi için kullanılabilen bilgisayar ve ses sistemine, 5’inin (%46.4) bir müzik çalar cihazına ve yalnızca 1’inin(%9.09) projeksiyon cihazına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili olan öğretmen alıntılarında bazıları şunlardır:

Ö3; “...Teknolojik olarak eksikliklerimiz var. Bilgisayarımız, projeksiyon aletimiz, müzik dinleyebileceğimiz bir ses sistemimiz yok; fakat programa bakarsanız tüm bu ekipman ve imkanlar varmış gibi hazırlanmış...”, Ö10; “... Benim sınıfımda ders için gerekli çalgı ve teknolojik aygıtlar mevcut. 14 yıldır çalışıyorum, 4 yıldır aynı okuldayım ve 4. yılın sonunda sahip olabildim bunlara. Okul idaresi ile değil okul aile birliği ile ilişkiler yoluyla oldu o da.”

“Fiziksel donanım” teması ile ilgili bütün ifadelerle bakıldığında, müzik dersi için düzenlenmiş bir dersliğe sahip olmayan okullarda diğer ders araçlarının da bulunmadığı, mevcut müzik dersliklerinin ise çoğunlukla istenilen standartlara sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumun, öğrenci odaklı olarak yeniden yapılandırılan müzik öğretim programında gerçekleştirilmesi istenilen etkinliklerin işlevsel şekilde yapılabilmesinin önünde ciddi bir engel oluşturduğu görülmektedir.

• İkinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar

Ortaöğretim müzik dersi öğretim programının okullarda uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri nedir?

Katılımcı öğretmenlere “Ortaöğretim Müzik Öğretim Programı ile ilgili görüşleriniz ve karşılaştığınız sorunlar nedir?” sorusu yöneltilmiş ve “Konu içeriği”, “Ders saati”, “Öğretim yöntemleri”, “Seçmeli ders yönetmeliği”, “Kazanımlar” kodlarına ulaşılmıştır.

“Konu içeriği” koduna ilişkin olarak görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı (%100) programda yer alan konuların fazla kuramsal olduğu, 9 öğretmen (%81.8), müfredatın takip edilemediği, 7 öğretmen, öğrencilerin üniversite sınavı kapsamı dışında olan müzik dersi kuram bilgilerini gereksiz bulduğu görüşünde birleşmişlerdir.

Bu durumla ilgili olarak Ö5; “Müfredattaki konuların %30’unu anlatabiliyorsak büyük başarı demektir” ve Ö8; “...Müfredatta, öğrencinin hayatında hiçbir işlevi olmayacak konular var. Onları müzik dersinden soğutmak istemediğim için zorlamıyorum.”, Ö6; “...Konular öğrencilere çok sevimsiz geliyor. Müfredatı işlersek öğrenci seneye müzik dersini seçmiyor...”, Ö2; “Konuların üzerinden yüzeysel olarak geçmemize rağmen, öğrenciler bu

bilgilerin sınavda sorulmayacağını ve buna rağmen neden öğrenmek zorunda olduklarını sorguluyorlar...”, Ö1; “...İlköğretimde seviye belirleme sınavı nedeniyle müzik derslerinin feda edilmesi ve lisede müzik dersi konularının üniversite sınavı kapsamında olmaması gibi nedenlerle programı takip edemiyoruz.” şeklinde açıklama getirmiştir.

Yukarıdaki görüşler incelendiğinde, müzik dersi öğretim programının içerdiği kuramsal bilgilerin öğrenciler tarafından eleştirildiği ve gereksiz bulunduğu, buna bağlı olarak müzik öğretmenlerinin bu konuları anlatmakta zorlandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin büyük bölümü, öğrencilerin müzik dersinden soğumamaları için kuramsal içeriği sınırlamak durumunda kalmaktadır.

“Ders saati” koduna ilişkin olarak görüşme yapılan öğretmenlerin tamamı (%100), programda verilen yönergelerin uygulanması ve müzik dersine ait hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için haftalık müzik dersi saatini yetersiz bulmaktadır.

“Öğretim yöntemleri” koduna ilişkin olarak öğretmenlerin tamamı anlatım, soru-cevap, uygulama, dinleti, gösterip-yaptırma, kulaktan müzik öğretimi gibi genel müzik öğretim yöntemlerini kullandıklarını belirtirken, 10 öğretmen (%90.9) yeni öğretim programının oluşumunda yararlanan ve etkinliklerin uygulamasında kullanılması beklenen özel yöntemler konusunda bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Ö10; “...Dalcroze, Orff, Kodaly, Suzuki gibi özel öğretim yöntemlerine lisans programında yer verilmedi. Bu büyük bir eksiklikti. Bu yüzden öğretmenlik yaptığımız süreçte araştırma yapmak zorunda kaldık.”, Ö1; “...Dalcroze ya da Orff gibi yöntemleri duyduk; ancak malzememiz olmadığından ve bu yönde bir eğitim almadığımızdan yararlanamıyoruz” ve Ö8; “Dalcroze, Orff gibi yöntemlerinden haberdarız ama derinlemesine bilgi sahibi değiliz. Bu konuda bize hizmet içi eğitim de verilmedi. Ayrıca bu özel yöntemlerin uygulanması için gerekli malzeme ve ortam mevcut değil...” ifadeleriyle lisans programlarında veya sonrasında hizmet içi eğitim desteğiyle özel müzik eğitim yöntemleri ile ilgili yeterli bilgi ve becerilerin kazandırılmadığına işaret etmektedirler.

“Seçmeli ders yönetmeliği” koduna ilişkin olarak 6 okulda (%54.5) müzik dersinin öğrenciler tarafından seçildiği, 5 okulda (%45.4) ise resim ya da müzik dersi seçimlerinin, öğrenciler yerine okul idaresi tarafından yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin 6’sı (%54.5), öğrencilere seçmeli derslerini her sene değiştirme hakkının verilmesinin, bu dersin etkili şekilde işlenmesine engel oluşturduğunu belirtmişlerdir. Ö11 konuyla ilgili özgün ifadesinde “Son değişikliklerden sonra öğrenciler dersi seçmek için öğretmenlerle pazarlık eder hale geldiler. Yüksek not ve esnek ders garantisi falan istiyorlar. Öyle olmayınca alt sınıfları uyarıp başka seçmeli derse yönlendiriyorlar”, Ö8; “ Onlar bu derste oturalım, müzik dinleyelim, sohbet edelim istiyorlar. 11. ve 12. sınıflar da test çözmek istiyorlar; beden eğitimi yerine müzik dersini seçen öğrencilerin amacı sınıfta test çözmek aslında. İzin vermezsek bir sonraki sene dersi seçmiyorlar.” şeklinde açıklama getirmiştir.

15.10.2009 tarihli 181 sayılı karar ile öğrencilere alt sınıfta seçtikleri bir seçmeli dersi üst sınıfta değiştirme hakkını veren yönetmelik maddesi (Milli Eğitim Bakanlığı, 2009) nedeniyle öğretmenler derslerinin gereğini yerine getirmek ile öğrenciyi memnun etmek arasında kalmaktadırlar. Bu durum, müzik derslerinin etkili şekilde işlenmesini ve kazanımlara ulaşılmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Elde edilen veriler “Kazanımlar” kodu açısından incelendiğinde müzik derslerinde daha çok “söyleme”, “dinleme” ve “müzik kültürü” alanlarına yönelik etkinlikler yapıldığı, “çalma”, “müziksel algı ve bilgilenme” ve “müziksel yaratıcılık” alanlarında kazanımların gerçekleşme durumlarının oldukça düşük olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Bu duruma yönelik olarak Ö6: “ Dinleme ile ilgili kazanımları daha çok elde ediyorlar. Müziksel işitme, okuma-yazma ve müziksel yaratıcılık alanlarında ise istenilen hedeflere ulaşmaktan çok uzağız.”, Ö11: “İlköğretimde müzik dersleri geçiştirildiyse, öğrenci günlük hayatta dinlediği müzikleri bile sınıflayamıyor. İlköğretimdeki kazanımları elde etmeden buraya gelirse ortaöğretimdeki konular ve kazanımlar rafa kalkmak zorunda kalıyor.” ifadelerine yer vermiştir.

Bulgulardan yola çıkılarak, müzik derslerinin üniversite sınavları kapsamına alınmamasının kuramsal müzik bilgilerini öğrenciler gözünde gereksiz bir konuma getirdiği, haftalık ders saatinin ders içinde müziksel etkinliklerin gerçekleştirilmesine izin vermediği, öğretmenlerin daha çok klasik öğretim yöntemlerini kullanmayı tercih ettikleri ve tüm bunların sonucunda öğretim programındaki pek çok kazanıma ulaşamadığı yargısına varılabilir.

• Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlerin, müzik dersi ve etkinliklerine yönelik çevresel yaklaşımlara ilişkin görüşleri nedir?

Bir dersin işlevselliğini etkileyen unsurlardan birinin de o dersin niteliğine ve işleyişine yönelik çevresel tutumlar olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin, bir dersin gerekliliği ya da önemi ile ilgili duygu ve düşüncelerinin bu genel yargı ve tutumlardan etkilendiği varsayılarak görüşmeciler öğretmenlere, müzik dersi ve etkinliklerine yönelik gözlenebilir tutumların (yaklaşımların) neler olduğu sorulmuştur. Alınan yanıtlardan “okul idarecileri”, “diğer dal öğretmenleri”, “veliler” ve “öğrenciler” kodlarına ulaşılmıştır.

“Okul idarecileri” koduna ilişkin olarak 7 öğretmen (%63.6), idarecilerin okulda yapılacak müziksel etkinliklere yeterince destek vermediğini, 5 öğretmen (%45.4) ise idarecilerin yapılan müzik etkinliklerinin düzenlenmesinde, eğitimin genel hedeflerini değil öznel tercihlerini ön planda tuttuklarını ifade etmiştir. Bu ifadelere ek olarak 7 öğretmen (%63.6), idarecilerin müzik öğretmenlerini yalnızca resmi törenlerde ve kutlamalarda organizasyon yapan insanlar olarak gördüklerini belirtmiştir. Bu duruma örnek olarak Ö10; “ Genelde müzik öğretmenleri ve müzik dersleri okullarda üvey evlat muamelesi görüyor. Yaptığımız etkinliklerin içeriklerini okul idareleri kendi beğenilerine göre değerlendiriyorlar....Neden attığımız her adımı kişilerin beğenilerinden geçirmek zorundayız, bizi bağlayan asıl şey eğitimin genel hedefleri değil mi?” şeklinde bir ifade getirmiştir. Konuyla ilgili diğer doğrudan alıntılar ise aşağıdaki gibidir;

Ö6; “İdareciler de bu derse eğlencelik ders muamelesi yapıyorlar. Çok da destek olduklarını söyleyemeyeceğim. İşin en kötüsü artık eğitimciler de müzik derslerini gereksiz buluyorlar. Yalnızca törenlerde programlarda hatırlanıyor ve ne yapacağımız o zaman soruluyor...” Ö5; “Okul idarecilerinin çok azı müzik derslerine özel bir ilgi duyar; bu da onların yaşantılarında müziğin önemli bir yeri olduğundandır. Çoğunluğa baktığımızda müzik dersleri yalnızca bir öğretmen tarafından doldurulması gereken derslerdir. Hiçbir idareci çocuğun müzik dersinde gereken bilgileri kazanıp kazanmadığı ile ilgilenmez. Hele bu sınav yarışında zaten olmasa da olur bir yere konulmuştur. Ancak özel günlerde sergilemelik bir-iki şey çıksın isterler, o kadar. Yani ben bu zamana kadar pek aksi ile karşılaşmadım”. Ö7; “Kimse köstek olmuyor ama destek olmak adına yapılan bir şey de görmüyorum. Yani okulda müzik adına şu yapılsın diye bir yönlendirme yok. Zaten önemli bulunsaydı böyle şeyler, öncelikle çalışabileceğimiz bir yer yaratmak için uğraşırlardı.” şeklinde açıklama yapmıştır.

Yukarıdaki görüşler incelendiğinde, okul idarecilerinin müzik derslerinin etkili ve verimli olması yönünde bir endişe duymadıkları ve bu yaklaşımın öğretmenleri, kendilerinin ve derslerinin gereksiz bulunduğu fikrine ittiği düşünülebilir.

“Diğer Dal Öğretmenleri” koduna ilişkin olarak 3 öğretmen (%27,2), öğretmenlerin müzik derslerini ve etkinlikleri gerekli ve önemli bulmadıklarına yönelik yanıtlar vermişlerdir. Ö5; “Diğer öğretmenler de farklı değil. Bana bazen ‘oh ne güzel, iki çalıp söylüyorsunuz ders bitiyor’ diyorlar. Okurken de benzer şeyler duyuyorduk. Bunlar, kültür-sanatın nasıl ve ne kadar anlaşıldığı ile ilgili şeyler. Bir eğitimcinin hangi branşta olursa olsun biraz daha incelikli bakması lazım sanata...” ifadesiyle duruma örnek bir açıklama getirmiştir. Bunun yanı sıra 5 öğretmen (%45.4), diğer dal öğretmenlerinin müziksel etkinliklere karşı olumlu tutumlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Oranlara bakıldığında diğer dal öğretmenlerinin müziksel etkinliklere ve müzik derslerine karşı idarecilere kıyasla daha olumlu bir tavır içerisinde oldukları yargısına varılabilir.

“Veliler” koduna ilişkin olarak 6 katılımcı (%54.5), çocuklarının müziksel etkinliğe katılmaları konusunda velilerinin yeterince destek vermediği görüşündedir. Bu 6 öğretmen buna ek olarak üniversite sınavına bir katkısı olmadığını düşündüklerinden velilerin müzik derslerini önemsiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak Ö1; “...Örneğin sene başında gitar kursuna gelen öğrencilerimizin velilerinden bazıları, öğrencilerin diğer derslerdeki başarısızlıklarının nedeni olarak gitar kursunu gördüler ve çocuklarını kurstan çektiler.” ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenlerin tamamı (%100), veliler tarafından her ne şartta olursa olsun çocuklarının müzik dersi notlarının yüksek olması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu görüşten yola çıkarak veliler, müzik derslerinin kazanımlarını ve öğrenciye katkılarını önemsemeseler bile çocuklarının bu dersten düşük not almalarını kabullenememekte dirler yorumuna ulaşılabilir. Bu durum öğrenciler için de geçerlidir. Ö2; “...Matematik ya da fizik dersinin karnede zayıf olması göze batmıyor ama müzik notu düşük geldiğinde sorun çıkıyor...” ifadesiyle problemi destekleyici bir açıklamada bulunmuştur.

Bu bölümde dikkatten kaçmaması gereken diğer bir nokta ise öğretmenlerin tamamının, velilerin, çocuklarının müzikle ilgili bir meslek seçmelerini istemediklerine yönelik görüşleridir. Öğretmenler, sınıflarda oldukça yetenekli öğrencilerle karşılaştıklarını; ancak hiçbirinin müzik alanında profesyonelleşmeyi düşünmediğini ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili özgün ifadelerden bazıları şöyledir;

Ö3; “Müziği meslek olarak seçmek isteyen öğrenciler var ama aileler bu konuda çok ket vuruyorlar. ‘çocuğumuzun müzikle ilgilenmesini seviyoruz fakat onun falanca mesleği seçmesini ve bu yönde çalışmasını daha uygun buluyoruz’ türünde şeyler dile getiriyorlar. Çocuk, ailesinin hedeflerine yönelik olarak çalışmak zorunda kalıyor, kendi istekleri ya da yetenekleri doğrultusunda değil...”

Ö10; “...Ev hayatında aile bireylerinden biri müzikle temas halinde ise çocuk da bunun yemek-içmek gibi doğal bir şey olduğunu düşünüp kendisi de istiyor bir şeyler yapmak ve de destek görüyor. Eğer ailede tek sosyal etkinlik televizyon izlemekse, çocukta yetenek varsa ve bunu ortaya çıkarmak istese bile veli, çocuğunun derslerinin bundan etkileneceğini söylüyor; çünkü daha güçlü bir bahaneleri yok. Çocuklar çoğu etkinlikten veliler tarafından çekiliyorlar. Üniversite sınavının çocukların hayatındaki yegane odak noktası olması gerektiğini düşünüyorlar. Bilinçli veliler de var elbette ama 100 kişiden 5 tane çıkar. Bu çocuklar yarının ebeveynleri olacaklar ve kafalarında oluşan bu hasarlı düşüncelerle bu sorumluluğu alacaklar.”

“Öğrenciler” koduna ilişkin olarak, öğretmenlerin % 72.7’si müzik derslerinin öğrenciler tarafından eğlencelik bir ders olarak algılandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin tamamı, her koşulda öğrencilerin bu dersle ilgili yüksek not beklentisi içinde olduklarını, 6 öğretmen (%54.5) ise, üniversite sınavını önemseyen öğrencilerin müzik derslerini gereksiz bulunduğunu söylemiştir.

Ö7; “Bu sene ilk defa müzik dersi alan 11. ve 12. sınıflar var. 12. sınıfların zaten dersle bir alakaları yok. Ben onlara enstrüman çalıyorum, bana tepkisizce bakıyorlar yalnızca; çünkü üniversite sınavı sıkıntısına girdiler ve hayatla bağlantıları kopmuş durumda.” ifadesiyle problemi özetlemektedir. Ö4 ve Ö8 bu ifadeyi doğrulayan nitelikte açıklamalarda bulunmuş ve öğrencilerin müzik derslerinde test çözmek istediklerini belirtmişlerdir.

Örneklemin % 90.9’ unu oluşturan 9 öğretmen, öğrencilerin anne-babalarının müzik dersi ve etkinlikleriyle ilgili olumlu ve olumsuz tutumlarından etkilendiklerini belirtmişlerdir. 4 öğretmen (%36.3) ise, öğrencilerin müzik derslerinde kendilerini mutlu ve rahat hissettiklerini, diğer derslerin yoğunluğu ve ciddiyetinin ardından müzik derslerinde rahatlama şansı bulduklarını ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki bulgulardan yola çıkılarak başta aile bireyleri olmak üzere, öğrencilerin eğitim hayatlarında yakın çevrelerinde bulunan okul idarecileri ve öğretmenlerinin müzik dersleri ve müziksel etkinliklere yönelik yaklaşımlarının öğrenciler üzerinde oldukça etkili olduğu, bu yaklaşımların öğrencilerin müzik dersi ile ilgili bakış açılarını ve eylemlerini büyük ölçüde etkilediği sonucuna varılabilir. Yapılan görüşmelere göre veli, öğretmen, idareci ve öğrencilerin müzik derslerini önem sıralamasında en alt kategoride değerlendirmelerine neden olan faktör ise üniversiteye giriş sınavları olarak yorumlanabilir.

• Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Ortaöğretimde işlenen müzik derslerinin öğrenciler üzerindeki etkilerine yönelik öğretmen görüşleri nedir?

Her eğitim dalında olduğu gibi müzik derslerinin de öğrenciler üzerinde oluşturması beklenen çeşitli kazanımlar vardır. Katılımcı öğretmenlere, müzik derslerinin öğrencilerin müziksel davranış ve alışkanlıklarında ne tür etkilere neden olduğu ve bu dersin okul içi ve okul dışı zamanlardaki müziksel hayatlarını ne yönde etkilediği sorusu yöneltilmiştir. Alınan yanıtlara yönelik olarak “Müziksel Yeteneklerin Geliştirilmesi”, “Müziksel Etkinliklere Yönlendirme”, “Müziksel Tercihleri Yönlendirme” ve “Özel Yeteneğin Geliştirilmesi” kodlarına ulaşılmıştır.

“Müziksel Yeteneklerin Geliştirilmesi” koduna ilişkin olarak öğretmenlerin tamamı (%100), ders saatlerinin yetersizliğine dikkat çekmişlerdir. Ö3 bu durumu; “Öğrenciler dersten müzik yapamadan, söylemek istedikleri şarkıyı söyleyemeden gidiyorlar. Bu kadar az zamanda onlara pek fırsat veremiyoruz...”, Ö6; “Bence dersler bu haliyle pek etkili değil. Haftada 45 dakikalık bir sürede böyle bir yetenek geliştiremeyiz...” , Ö10; “Bu haliyle derslerin etkili olması çok zor. Öncelikle ders saatleri konusunda çok acil geri adım atılması ve kaybedilen saatlerin geri alınması lazım...” şeklinde ifadeler getirmiştir. 5 öğretmen (%45.4), müziksel yeteneklerin gelişmesini destekleyecek fiziksel şartların yeterli olmadığını belirtmiştir. Ö5’in “Gerek ders saati gerekse fiziki ve sosyal şartlar açısından mevcut dersler öğrencilerin müziksel yeteneklerini geliştirmiyor; kendimizi kandırmayalım, biz sadece dersleri dolduruyor ve müziği çocuklara sevdirmeye çalışıyoruz...” ifadesinden, müzik

derslerinin ana beklentilerinden biri olan temel müziksel becerilerin kazandırılması” hedefine ulaşamadığı yargısına varılabilir.

8 öğretmen (72.7) üniversite giriş sınavlarının, öğrenciler gözünde müzik derslerinin önemini yitirmesine neden olduğunu belirtmiştir Ö6 bu durum için, “...Haftada 45 dakikalık bir sürede müziksel yetenek geliştiremeyiz. Sınav sisteminin getirdiği olumsuzluklarla birlikte müzik dersleri hep arka planda kalıyor.” derken, Ö9; “...Müzik dersi konuları üniversite sınavında konu olarak çıkmadığından öğrenciler tarafından önemsenmiyor...” şeklinde açıklama getirmiştir.

6 görüşmeci (%54.5), öğrenci tutumlarının becerilerin gelişmesinde etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Burada öğrenci tutumlarından kastedilen, öğrencilerin derse “eğlence” düşüncesiyle yaklaşımıdır. Ö6 konu ile ilgili olarak “...Müzik dersleri hep arka planda kalıyor, eğlence ders muamelesi görüyor herkesten” diye belirtmiş, Ö11 ise, “Aslında öğrenci müzik dersini rahatlamak için istiyor, onu kendine ayırdığı bir zaman olarak görüyor; fakat bizim anlatmamız gereken konular var onlara girişler yaptığımız zaman hemen itirazlar yükseliyor, ‘biz keyifli zaman geçirmek istiyoruz, bunları dinlemek istemiyoruz’ diyorlar...” şeklinde açıklama getirmiştir. Bu özgün ifadelerle bakılarak, öğrencilerin müzik derslerini, eğlenip rahatlayabilecekleri ve daha özgür davranabilecekleri zamanlar olarak algıladıkları yargısına varılabilir.

“Müziksel Etkinliklere Yönlendirme” koduna ilişkin olarak öğretmenlerin % 90.9’unun okulda sanatsal müzik etkinlikleriyle ilgili gerekli duyuruları yaptıkları ve % 27.2’sinin öğrencileriyle birlikte çeşitli müziksel etkinliklere katıldıkları görülmektedir. Bu öğretmenler, öğrencilerin bu tür etkinliklere yönlendirilmesinin öğretmenlerin kişisel özverileri ve ders dışında mesai harcamalarıyla mümkün olacağını belirtmişlerdir. Konu ile ilgili doğrudan alıntılardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö5; “...Yalnızca okulla sınırlandırılmış müzik eğitimi yeterli değildir. Dışarıda çocuğun öğrendiklerini görebileceği, yaşayabileceği bir sürü etkinlik oluyor. Onları buralara gitmek konularında doğru yöntemlerle teşvik etmek gerekiyor. Örnek olmak çok önemli. Doğru bir model iseniz zaten öğrenci sizi dikkate alıyor. Bu, müzik dersinin doğrudan başarısı değildir. Bu, o derste eylemleriyle ve duruşuyla model oluşturan öğretmenin başarısı ya da başarısızlığıdır.” Ö11; “Müzik dersleri etkinliklere yönlendirme konusunda çok da fazla etkili olmuyor. Klasik müzik konserlerine, Türk müziği, halk müziği ya da opera balenin faaliyetlerine giden öğrenci yok. Sevdikleri bir şarkıcı geldiğinde siz söylemeden giderler; ama bunun da dersin yönlendirmesiyle ilgisi yok tabii. Çocuk, müzik eşittir eğlence gözüyle bakıyor. Aileden gelme bir sanat alışkanlığı yoksa bunu lisede edinen öğrenci bulmak zor...” Ö10; “...Onları bir yerlere yönlendirdiğimizde ya veli sorun çıkarıyor ya ulaşımını sağlayamıyorlar, bir sürü sorun çıkıyor. Tabii tüm bunlar ders dışında mesai yapmak demek. Organizasyon yeteneği gerekiyor, kararlılık gerektiriyor; yani yine öğretmene bakıyor...”

Yukarıdaki üç özgün ifadeye bakıldığında, öğrencilerin sanatsal müzik etkinliklerine eğilim düzeylerinin düşük olduğu ve popüler kültüre ait, eğlence odaklı müziksel etkinliklere katılmayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Dersin içeriğinin öğrencileri yönlendirme konusunda yeterli isteği uyandırmadığı ve yönlendirme işlevinin büyük ölçüde öğretmenlerin kişisel çabalarına bağlı olduğu yorumuna varılabilir.

Ortaöğretim müzik dersi öğretim programının, öğrencilere ulusal ve uluslararası müzik eserlerini değerlendirebilecek kültürel ve tarihsel perspektif kazandırmak ilkesinden yola çıkarak görüşmecilere yöneltmiş olduğumuz sorulardan alına yanıtlara göre oluşturulan “Müziksel Tercihleri Yönlendirme” koduna ilişkin olarak 9 öğretmen (%81.8), müzik derslerinin öğrencilerin dinledikleri müzikleri yönlendirmede etkili olmadığını ve yine 10

öğretmen (%90.9) öğrencilerin genel olarak, müziği “eğlence” olarak algıladıklarından sanatsal müziklerle ilgilenmediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin % 81.8’i, öğrencilerin müzik türü tercihlerinin belirlenmesinde yaşadıkları çevre ve zaman faktörünün müzik derslerinden daha etkili olduğunu savunmuşlardır.

Ö5; “...Çevrenin etkisi çok fazla. Akran etkilenmesi fazla. Çevrenin yıllarca sürede oluşturduğu bir davranışı derste telafi etmek çok zor...” ifadesinin ardından müzik dersinin davranış yönlendirme sorumluluğuna ilişkin şu görüşlerle devam etmiştir; “Bizde öyle batı müziği, Türk halk müziği ve sanat müziği kısıtlaması yok. Tür bile diyemeyeceğimiz bazı yoz müzikler hariç her şeyi dinleyebiliriz ve tartışabiliriz. Yeter ki müziğin, sanatın ciddi ve sorumlu duruşunun da farkında olsunlar. Yeter ki çocuk, müziksel yozlaşmanın örneklerini nitelikli olandan ayırabilsin...” Ö1; “...Aileden gelen, çevreden gelen alışkanlıklar çok belirleyici. Yaşam biçimleri dinledikleri müzik türlerini çok etkiliyor. Haftada 1 saatlik müzik dersi bu tercihleri değiştirmek ya da yenilerini kazandırmak çok zor...” ifadesiyle yaşam alışkanlıkları ve çevre etkisinin müzik derslerindeki yönlendirmelerden daha etkili olduğu düşüncesinde birleşmişlerdir.

4 görüşmeci (%36.3) ders saati ve program içeriğinin öğrencilere yeterince müzik türü tanıtılmasına izin vermediğini ve 3 görüşmeci (%27.2) müziksel tercihleri etkilemek için öğretmenlerin yaratıcı yöntemler bulmaları ve farklı müzik türlerinde dağarlarını geliştirmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Ö11; “Müziksel tercihleri yönlendirmede çok fazla etkili olamıyoruz. Bu biraz da öğretmenin yöntemleriyle ilgili bir şey. Ders programını takip edeyim dersin mümkün değil. Çünkü programda çocuğun müzikle olan ilişkisini arttırmasını sağlayacak pek bir şey yok. Biraz da öğretmenin kişisel yetenekleriyle ilgili. Bizim de geniş bakmamız lazım. Bu çocukların içine doğdukları dünya bizimki ile aynı değil. Onların dünyalarını reddetmeden kendi yelpazemizdeki türleri duyurmamız lazım. Fakat bunun için önce bizim çok araştırmamız ve dinlememiz gerekiyor.” ifadesiyle, yönlendirme işlevinin öğretmenlerin mesleki alandaki gelişimleri ile bağlantılı olduğuna vurgu yapmıştır. Ö10; “...Gençlerde genel bir eğilim var. Dinledikleri müziklerin üzerine tür tanımıyorlar. Onları ödevlendiriyorum ve hiç dinlemedikleri türlerle ilgili araştırmalar yapmalarını söylüyorum. Bu yöntemi kullanarak çok farklı müzik türleri dinleyen bir öğrenci kitlesi yarattım. Çocuk bilmediği şeyi aramaz ve dinlemez. Önce farkındalığını arttırıp ona ulaşmasını sağlamak gerekiyordu. Bu şekilde hem notlarını aldılar hem de farklı türlerle, dünya müzikleriyle tanıştılar...” açıklamasıyla kullandığı yöntemin sonuçlarına dikkati çekmiştir.

Öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde, öğrencilerin beslendikleri kültür ve yaşam biçimlerinin müzik dinleme alışkanlıklarını büyük ölçüde etkilediği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle farklı ulusal ve uluslararası müzik türlerini tanıtmak, öğrencilerin sanatsal veya nitelikli müzik ile yozlaşmış müzikleri ayırt etmesini sağlamak müzik derslerinin amaçlarından biri olmasına rağmen, bu konuda istenilen kazanımlara ulaşamadığı fakat öğretmenlerin farklı bakış açılarının ve kullandıkları yöntemlerin müzik dinleme alışkanlıklarında değişimler yaratabildiği yorumuna ulaşılabilir.

“Özel Yeteneğin Geliştirilmesi” koduna ilişkin olarak 8 öğretmen (% 72.7), öğrencilerin yeteneklerini tanımak için haftada 45 dakikalık ders süresinin yeterli olmadığını, 6 öğretmen (%54.5) ise yetenekli öğrencilerin müzik öğretim kurumlarına hazırlığı için özel bir programa ve ders dışı egzersizlere gerek duyulduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 72.7’ si öğrencilerin özel yeteneklerini sosyal hayatlarında amatör olarak (özengence) değerlendirmeyi tercih ettiklerini ve % 90.9’u da müziksel yeteneğe sahip öğrencilerin

profesyonel olarak bu alanda çalışmayı düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Ö3, konu ile ilgili olarak "...Eline hangi çalgıyı verirsen ver çalacak öğrenci var. Nota bilmez, perde bilmez ama çalar; fakat çocuk bunu yalnızca bir hobi olarak görüyor. Aklına bile gelmez müziği meslek edinmek; çünkü o hep başka seçeneklere koşullandırılmış." yanıtını verirken Ö7; "...Sistem yetenekli öğrenciyi ayırt etmiyor. Bunu özel bir çaba harcıyıp öğretmenin yapması gerekiyor. Öğrenci kendinin farkında olacak, kendini bu yönüyle ifade edebilecek, öğretmen onun farkına varacak ve yönlendirecek 45 dakikada. Sınıflarda öğrenci başına 1 dakikanın bile düşmediği bir zaman diliminde öğrencinin yeteneğini konuşturacağı bir ortam bulması ve öğretmenin de bunu fark etmesi çok güç. Ders dışı etkinliklerde daha uygun bir ortam yakalanabilir. Genel müzik eğitiminin amaçlarını karşılayan bir müzik eğitimi yapamıyoruz okullarda. Amaçlar ideal fakat o amaçlara ulaşmak için mevcut ortamlar ve koşullar ideal değil." açıklamasında bulunmuştur.

Öğretmenlerin % 63.6'sı öğrencilerin yeteneklerini tanıma ve onu yönlendirme sorumluluğunun tamamen öğretmene bağlı olduğu fikrinde birleşmişlerdir.

Ö5, "Bu dersle ilgili bir şey değil. Bu tamamen öğretmenin öğrenciye dikkat etmesi, onu tanıması ile ilgili. Bu da ders dışında başka bir mesai demek. Öğrencinin de bizi gelip bulunduğu zamanlar oluyor. Şunun farkında olmak lazım; bize gelen öğrenciyi geçiştirsek onun bu sistem içinde sevmediği bir işi öylesine yapmasına da neden olabiliriz, ömür boyu mutluluk duyacağı bir çalışma hayatı da kazandırabiliriz. Bu, öğretmenin ödeyeceği bir bedeldir ve onun inisiyatifindedir." Ö10, "Müzik dersleri öğrencinin özel yeteneğini geliştirmede çok yetersizdir. Biz insanüstü bir şey yapmaya çalışıyoruz aslında. Bu çabayı gösteren öğretmenin yakaladığı çocuklar elbette oluyor. Ancak çoğu yetenekli öğrenci de ilgisizlikler yüzünden solup gidiyor. Yani tüm sorduğunuz sorular öğretmenin gayretiyle yerine gelir. Dersine giren ve gerisiyle uğraşmayan öğretmene de kimse hesap soramaz vicdanından başka. Eğitimci olmak çocuğa ne kadar soru çözdürdüğüne ilgili bir şey değildir. Eğitimci olmak, hayata ne kadar düzgün insan kazandırabildiğinle ilgili bir şeydir..."

Yukarıdaki görüşler incelendiğinde, güzel sanatlar liseleri dışındaki ortaöğretim kurumlarında okuyan ve müziksel yeteneğe sahip olan öğrencilerin bu alandaki eğilimlerini tespit etmek ve onları yönlendirmenin doğrudan öğretmenlerin kişisel çabalarıyla ilgili olduğu, ders sürecinin bu öğrencileri tespit etmek konusunda yetersiz kaldığı sonucuna varılabilir. Ö11, "...Üniversite sınavında soru olarak karşılımlarına çıkmayacak olan bir alan onlar için ikinci derece önemli oluyor. Tabi burada şunu da sormak lazım; Müziksel yeteneği bu kadar iyi olan çocuklar neden Anadolu liselerinde ısrar ediyorlar? Müziği neden profesyonel hayata taşımak istemiyorlar? Bu da ülkenin şartlarıyla ilgili." ifadesiyle müzik alanına yönelik genel tutuma işaret etmektedir. Her müziksel yeteneğe sahip olan öğrencinin güzel sanatlar liselerini bir alternatif olarak görmediği ve genel lise ya da anadolu liselerinde başka alanlara yönelik hazırlıklar yaptığı ortadadır. Ö3'ün "...Güzel sanatlar ve spor lisesi sınavını kazanmış fakat bu okulu da kazanınca velisi çocuğu buraya kaydettirmiş mesela. Burada vasat bir öğrenci. Belki de o çocuk orada çok daha başarılı olacaktı..." ifadesinin benzer nitelikteki durumlara örnek olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇLAR

- Müzik dersinin etkili şekilde işlenebilmesi için gereken fiziksel donanım ve araç-gereçler okulların büyük bölümünde mevcut değildir. Bu durum, dersin hedeflerine ulaşma düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Ortaöğretim müzik dersi öğretim programında yer alan kazanımlardan "söyleme" ve "dinleme" alanındaki kazanımlar ile ilgili etkinlikler diğerlerine göre daha fazla yapılmaktadır. "Müziksel Çalma", "Müziksel Algı ve Bilgilenme" ve "Müzik Kültürü"

alanındaki kazanımlar kısmen edinilmektedir. “Müziksel Yaratıcılık” alanındaki kazanımlar % 90.9 oranında edinilememektedir.

- Müzik öğretmenleri anlatım, soru-cevap, dinleti, gösterip yaptırma, kulaktan öğretim gibi genel müzik öğretim yöntem ve tekniklerini yoğun olarak kullanmakta; fakat çağdaş müzik öğretim yöntemleri konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarından bu yöntemleri uygulayamamaktadır.
- Müzik dersi öğretim programının içeriği fazla kuramsal ve öğrencilerin bilgi düzeyinin üzerindedir. Müfredattaki konuların anlatılması halinde öğrenciler müzik dersinden uzaklaşmakta ve dersi seçen öğrenci sayısı azalmaktadır.
- Müzik dersi konuları üniversite sınavı kapsamında yer almadığından, derslerde işlenen bilgi düzeyindeki konular öğrenciler tarafından işlevsel bulunmamaktadır. Bu nedenle müzik öğretmenleri programlarındaki konuları işleyememekte ve öğrencilerin dersten uzaklaşmalarını için kuramsal içeriğe yeterince yer verememektedir.
- Haftalık müzik ders saati, programda verilen yönergelerin uygulanması için yetersizdir. Bu durum, müzik dersine ait hedeflerin gerçekleştirilmesinin önündeki en önemli sorunlardan biridir.
- Seçmeli dersler yönetmeliğinde son yapılan değişikliklerle öğrencilere her yıl seçtikleri dersi değiştirme hakkının tanınması, müzik derslerinin etkili şekilde işlenmesini güçleştirmektedir. Bu uygulama, her sene bilgi ve beceri bakımından heterojen sınıfların oluşmasına ve alt yapı eksikliğinden kaynaklanan öğrenme ve öğretme zorluklarına neden olmaktadır.
- Müzik öğretmenleri, bağlı buldukları kurumların idarecilerinden yeterince destek görmemektedir. Okul idarecileri müzik öğretmenlerince yapılan müziksel etkinliklerin tür ve niteliğine müdahalede edebilmekte ve kişisel beğenilerini dayatabilmektedir.
- Diğer dal öğretmenleri müzik dersi ve müziksel etkinliklere karşı idarecilere kıyasla daha olumlu bir tavır içindedir; ancak müzik derslerinin diğer derslere oranla öncelikli bir ders olmadığı görüşü diğer dal öğretmenleri içinde de yaygındır.
- Öğrenci velileri için müzik dersleri, öğrencilerin rahatlamasını sağlayan ve onların her durumda yüksek not almaları gereken bir derstir. Üniversite sınavında etkisi olmaması nedeniyle önem sıralamasında son sıralarda yer almaktadır. Öğrenci velilerinin büyük bölümü yetenekleri olsa bile çocuklarının müzikle ilgili bir meslek edinmesini istememektedir.
- Müzik dersleri öğrenciler tarafından bir “eğlence” dersi olarak algılanmaktadır. Üniversite sınavını önemseyen öğrenciler tarafından bu derse ait konu içeriği gereksiz bulunmaktadır. Öğrenciler müzik derslerinin dinlendirici, rahatlatıcı ve eğlenceli olması görüşündedirler. Velilerin müzik dersi ile ilgili olumlu ve olumsuz tutumları öğrencilerin müzik dersi ile ilgili bakış açılarını ve eylemlerini doğrudan etkilemektedir.
- Haftalık müzik ders saati, fiziksel yetersizlik ve araç-gereç eksikliği müziksel yeteneklerin geliştirilmesine olanak tanımamaktadır. Üniversite giriş sınavlarına verilen öncelik, müzik derslerinin hedeflerini değersizleştirmekte ve öğrencilerin bu derste yalnızca iyi vakit geçirmeye odaklanmasına neden olmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin ilköğretimden gerekli müziksel kazanımlara ve müzik dersi ile ilgili olumlu deneyimlere sahip olmadan gelmeleri, ortaöğretimdeki müzik derslerinin gerektiği gibi yürütülmesinin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

- Öğrenciler genel olarak sanatsal müzik etkinlikleriyle değil, popüler müzik etkinlikleriyle ilgilenmektedir. Müzik dersinin içeriği öğrencilerde farklı müzik türlerini dinleme konusunda yeterli isteği uyandıramamaktadır. Çevresel faktörler öğrencilerin müzik tercihlerinin oluşmasında ve katıldıkları müzik etkinliklerinin seçiminde müzik derslerinden daha fazla etkilidir.
- Özel yeteneğin değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi doğrudan müzik öğretmeni ile ilgili bir durumdur; fakat haftada 45 dakikalık ders süresi öğrencileri tanımak için yeterli değildir. Müzik alanında yetenekli öğrencilerin müzik öğretim kurumlarına hazırlığı için özel bir ders dışı hazırlık programına ihtiyaç vardır.
- Müzik alanında özel yeteneğe sahip öğrenciler bu yeteneklerini sosyal hayatlarında amatör olarak değerlendirmeyi tercih etmekte ve çoğunlukla ailesel nedenlerden dolayı müzikle ilgili alanları meslek edinmeyi düşünmemektedir.

ÖNERİLER

- Öğrencilerin müzik derslerine olan ilgilerinin artırılması ve istedik müziksel davranışların kazandırılması için okullara gereken derslik ve müziksel gereçler (dizekli müzik tahtası, bilgisayar, projeksiyon cihazı, ses sistemi, temel ritim aletleri, eşlik çalgıları vb.) sağlanmalıdır.
- Ortaöğretim müzik öğretim programı kuramsal açıdan sadeleştirilmeli ve uygulamaya yönelik müziksel etkinlikler ile zenginleştirilmelidir.
- Ortaöğretim Müzik Öğretim Programı'nda müzik kuramını içeren konular, doğru düzenlenmiş etkinlikler içerisinde, doğru yönergelerle ve eyleme dönük olarak verilmelidir. Programdaki söyleme-dinleme öğrenme alanlarını destekleyen görsel ve işitsel kaynaklar derlenerek müzik öğretmenlerine dağıtılmalıdır. Ayrıca, müzik dersine ilişkin program geliştirme sürecinde sahada çalışan öğretmenlerin görüşleri ve deneyimlerinden yararlanılmalıdır.
- Özel müzik öğretim yöntemleriyle ilgili becerilerin kazandırılması yolunda daha fazla eğitime gerek vardır. Lisans programlarında öğrenim gören müzik öğretmeni adaylarına çeşitli yaş düzeylerinde uygulayabilecekleri çağdaş müzik öğretim yöntemleri etkili şekilde ve uygulamalı olarak öğretilmelidir. Görev yapmakta olan müzik öğretmenlerine, alanında uzman müzik eğitimcileri aracılığıyla bu yöntemler hakkındaki bilgi ve beceriler hizmet içi eğitimler yoluyla kazandırılmalıdır.
- Öğrencilerin müzik derslerine yönelik tutumlarını büyük ölçüde etkileyen unsurlardan birinin, dersin öğretmeni olduğu gerçeğinden hareket edilerek, müzik öğretmenlerinin sahip oldukları alan bilgilerinin dışında farklı beceri alanlarını da kullanabilmeleri sağlanmalıdır. Lisans programlarında çarpıcı, özgün, teknoloji ile barışık ders sunum biçimleri geliştirebilen öğretmen adayları yetiştirmek hedeflenmelidir.
- Müzik öğretim programında yer verilen yönergelerin yapılması ve kazanımlarla ilgili hedeflere ulaşılabilmesi için müzik dersine ayrılan haftalık 45 dakikalık ders süresi artırılmalıdır.
- Öğrencilere her sene başında seçtikleri sanat dersini değiştirebilme hakkını veren yönetmelik maddesi gözden geçirilmeli ve bu durumun müzik öğretmenlerini zor bir duruma sürüklediği, ayrıca dersin işlevselliğini olumsuz şekilde etkilediği göz önüne alınmalıdır.
- Ortaöğretimde müzik derslerinin önemi ve işlevselliğini arttıracak çalışmalar konusunda farkındalık yaratılmalı, müzik dersleri zorunlu hale getirilmeli ve her kurumda en az bir müzik öğretmeni görevlendirilmelidir.
- Müzik sanatının bireyin zeka, duygu ve sosyal gelişiminde ve akademik başarıyı yükseltmede sağladığı katkılar, ortaya konmuş bilimsel çalışmalardan da destek alınarak eğitimden sorumlu tüm kurumlarının yönetici ve öğretmenlerine çeşitli seminerler ya da

sempozyumlar yoluyla anlatılmalıdır. Ayrıca, okullarda öğrenci durumlarının görüşüldüğü veli toplantılarında, sosyal ve kültürel etkinliklerin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği yönünde bilgilendirmeler yapılmalı ve anne babaların bu konudaki olası hatalı tutumlarının önüne geçilmelidir.

- Müzik derslerinin bir uzantısı olan ve öğrencilere nitelikli bir zaman geçirerek becerilerini geliştirme fırsatı sağlayan müziksel etkinlikler için okullarda daha iyi bir planlama yapılmalı, yalnızca akademik başarıya değil, sağlıklı düşünen ve davranan bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bütünsel başarıya odaklanılmalıdır.
- Öğrencilerin müziksel dinleme, söyleme, çalma ve yaratıcılık yeteneklerini geliştirmek, müziksel kültürlenme ile ilgili gereksinimlerini karşılayabilmek için, yerleşim yerinin olanakları dahilinde bulunan ve süreklilik gösteren çeşitli sanatsal müzik etkinlikleri, müzik öğretmeni tarafından yıllık müzik öğretim planlarına dahil edilmelidir. Öğrencilerin bu etkinliklere katılmaları için okul idarecileri tarafından gerekli çabalar sarf edilmeli ve bu yolla, müzik derslerinden beklenen “yönlendirme” işlevi pekiştirilmelidir.
- Müzik alanında özel yeteneğe sahip olduğu tespit edilen öğrenciler, diğer seçeneklerine alternatif olarak bu alandaki meslekler konusunda da bilgilendirilmeli ve gerekli ön hazırlıklar için müzik öğretmenleri tarafından doğru yönlendirmeler yapılmalıdır.
- Müzik öğretmenlerine uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda tam yetki verilmeli ve eğitimin genel hedeflerine ters düşmedikçe, okul içinde yapılan müziksel etkinlikler çevresel ve yönetsel müdahaleye maruz bırakılmamalıdır.
- Öğrencilerin kişisel, sosyal ve kültürel gelişimlerinin önemli bir parçası olan bu dersin öğrenci beklentilerini daha üst düzeyde karşılaması ve daha olumlu algılanması için fiziksel olanakların artırılması, öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi, öğretim programının sadeleştirilmesi, müzik dersine yönelik yaklaşımların gözden geçirilmesi, öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinliklerinin desteklenmesi gibi konularda çeşitli önlemler alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ÇEVİK, Suna (1989). “Ülkemizde Müzik Öğretimine Genel Bir Bakış”, **Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları**, Ankara: Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu Yayınları, ss. 103-107.
- GALLAGHER, J. J. , TOBIN, K., (1987). “Teacher Management and Student Engagement In High School Science”. **Science Education**. 71(4), 535-555.
- GÜLER, Tolga, GÜLSOY, Yasemin, BULUT, Ferit (2012). “Ortaöğretim Kurumlarında (Lise) Müzik Dersinin Günümüzdeki Durumuna İlişkin Müzik Öğretmenlerinin Görüşleri (Niğde İli Örneği)”. **10. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu**, Niğde: Niğde Üniversitesi, 25-27 Nisan 2012.
- GÜRGEN, Elif Tekin (2009). “Farklı Müzik Eğitimi Yöntemlerinin Öğrencilerin Müziksel Becerileri Üzerindeki Etkileri ” **8. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu, Türkiye’de Müzik Eğitiminin Sorunları ve Çözüm Önerileri**, Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi, 23-25 Eylül 2009, ss: 352-360.

- GÜRŞEN, Sena (2002). “Milli Eğitim Bakanlığı’na Bağlı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapmakta Olan Müzik Öğretmenlerinin Müzik Dersi İle İlgili Karşılaştıkları Sorunlar”. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KILIÇ, Ilgım (2008). “Müzik Öğretmeni Adaylarının Müzik Öğretim Yöntem Bilgilerinin Araştırılması”. **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 26, ss. 107-119.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2009). **Ortaöğretim Müzik Dersi Öğretim Programı**, (<http://ttkb.meb.gov.tr>) (23.05.2010), ss. 12.
- MILES, M.B. , HUBERMAN, A.M. (1994). **Qualitative Data Analysis**, London: Sage Publication.
- NURİKADİOĞLU, H. Recai (2000). “İlköğretim Kurumlarında Müzik Dersinde Karşılaşılan Sorunlar”. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- ÖZTÜRK, Ertürk (2006). “İlköğretim Okullarındaki İkinci Kademe Müzik Eğitimi ve Sorunları”. **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- PENICK, J. E. (1995). “New Goals For Biology Education”. **Bioscience** 45 (6), 52-58.
- SARUHAN, Şahin, DENİZ, Jale (2011). “Temel Eğitim II. Kademe Öğrencilerinin Müzik Dersine Karşı Tutumları”. **İlköğretim Online Dergisi**, 10, (2), 695-702.
- TEKBIYIK, Ahmet, AKDENİZ, A. Rıza (2008). “İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programını Kabullemeye ve Uygulamaya Yönelik Öğretmen Görüşleri”. **Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, ss. 23-37.
- TÜRKOĞLU, Adil (1993). **Fransa, İsveç ve Romanya Eğitim Sistemleri**, Ankara: Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- UÇAN, Ali (1990). “Ortaöğretim Kurumlarında Müzik Öğretimi ve Sorunları”, **Ülkemizde Müzik Öğretimine Genel Bir Bakış**, Ankara: Türk Eğitim Derneği Bilim Kurulu Yayınları, s.3-34.
- UMUZDAŞ, Serpil, LEVENT, Aytül (2012). “Müzik Öğretmenlerinin İlköğretim Müzik Dersi İşleyişine Yönelik Görüşleri”. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 9(1), 56 - 73.
- YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖNETKEN, Bedii Halil (1993). **Türkiye’de Müzik Eğitiminin Önemi**, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.